

ЮРІЙ ЛУЦЬКИЙ

КУБІЙОВИЧЕВІ — 80 РОКІВ

З НАРОДЖЕННЯМ

СУЧАСНІСТЬ
1980

diasporiana.org.ua

Відбитка з журналу «Сучасність» 1980, 9.

КУБІЙОВИЧЕВІ — 80 РОКІВ

З НАРОДЖЕННЯМ

Чарлі Чаплін став батьком коли йому було 81 рік. Володимирові Кубійовичеві може народитися дитина, коли він буде старший. Правда, це не звичайне там собі немовля, яке ще довго треба було б плекати й годувати, а зовсім повнокровне і доросле сотворіння, що буде мати милозвучне для десятиріччя комп'ютерів ім'я — АЕУ2. Так Володимир Михайлович її вже сам охрестив, ще перед народженням, даючи їй три літери і одну цифрову одиницю. Для тих, що не можуть розгадати цього дорогого для батька акроніма, зрадимо що під ним криється: англомовна Енциклопедія українознавства, частина 2. Вона ще до того близнючка, бо її сестра народилася кілька років раніше з назвою ЕУ2. Вона була т. зв. гасловою частиною Енциклопедії українознавства, і вона ще до сьогодні незакінчена (в небіологічному світі і такі речі можливі). Її англомовний двійник однак має народитися в 1980-их роках, ще перед її закінченням.

Біологічна аналогія, якої я тут ужив, підходить до нашої теми тому, що не тільки можна сказати, що книжки народжуються (а інколи може трапитися викидень), але автори вагітніють і чекають народин з нетерпеливістю. Зрозуміло тому, що Володимир Михайлович бажав би якнайскоріше бачити АЕУ2 або хоч її перший том. Проте багато залежить від того, чи повитуха готова, щоб допомогти в пологах. Повитухою є також істота з акронімом — КІУС (Канадський інститут українських студій). Без неї порід може не вдатися.

Можуть бути дискусії про те, коли і як видати АЕУ2. Розв'язка залежить не так від фінансових, як від людських чинників. Не легко знайти сьогодні достатнє число перекладачів, англомовних редакторів і фахівців, які остаточно оформили б енциклопедію. Праця йде поволі, але посувається і напевне закінчиться успіхом. Хоч як усі знаємо, наша приказка перестерігає: "Не кажи гоп — поки не перескочиш!"

Не думаю, що з нагоди ювілею Володимира Михайловича треба говорити про наші труднощі. Вони так само існували в той

час, коли виходили ЕУ1 і АЕУ1. Він сам найкраще про них знає і старається їх зрозуміти й перебороти. Керівництво всієї дуже складної редакції далі в його руках, і ми, з молодшої генерації американських і канадських науковців лише допомагаємо йому в цьому великому ділі. Заступника чи наступника його не можна знайти тому, що немає людей з таким усебічним знанням і редакторським досвідом, які є в Кубійовича. Сомтній він розпочав це діло — самотнім буде й кінчати. І коли було багато з нас на початку його великого почину, які сумнівалися, чи він його закінчить, то тепер уже таких сумнівів дуже мало. На жаль, робота над енциклопедією ніколи не кінчається, бо кожна енциклопедія вимагає все нових видань і доповнень. Як буде з нашою енциклопедією — нашою, бо вона стала настільною книгою всієї діаспори? Це тема окремої статті, але Володимир Михайлович напевно щось про це думав і може придумав. Не є виключено, що КІУС далі візьметься за цю важливу справу продовження і окремих річників енциклопедії. Перед тим усе таки треба видати АЕУ2.

Хоч про те вже доволі багато писалося, не пошкодить з нагоди ювілею шановного головного редактора перейти через деякі старі і нові аргументи на користь енциклопедії. Це тому, щоб як кажуть, не брати її за щось samozрозуміле. Сьогодні вже можна оцінити корисність тих частин енциклопедії, що вже з'явилися. Вони не тільки викликали багато прихильних оцінок у кращих американських і інших світових наукових журналах, але й стали дуже потрібними для всіх студентів українознавства в англійськомовних університетах. Це факт першорядної ваги, про який не можна забувати. Рідко коли вдається творам, що вийшли з еміграційного середовища, здобути таке широке визнання. На це є об'єктивні причини, бо в міжнародному світі і серед університетських науковців і студентів не можна такого успіху досягнути пропагандивними чи іншими публіцистичними засобами. Власне, найбільшою вартістю нашої енциклопедії є те, що в ній майже зовсім немає пропаганди. Пригадую собі слова Володимира Михайловича в кількох його "еляборатах" до своїх співробітників: "В ній не сміє бути пропаганди!" Щобільше, в ній немає вузькопартійних чи ідеологічних статей, які ще далі можна майже щодня читати в нашій пресі. Якщо АЕУ2 і репрезентує український погляд, то робить це в науковому і об'єктивному аспекті, не з позицій гуррапатріотичних. Це може й найбільша особиста заслуга Кубійовича, бо він усі статті не тільки читав, але й редагував і розсилав на рецензії до фахівців. Було б цікавим причинком для історії діаспори, якби він залишив спомини якраз про ті дуже цікаві бої, які він напевно зводив з авторами і співробітниками гасел в ім'я не так української правди, як правди

взагалі.

Коли мова на улюблену в діяспорі тему — завдання української науки в вільному світі, то треба підкреслити, що енциклопедія заповнює тут чи не найважливішу прогалину. Не хочу сказати тим, що оригінальні наукові праці з україністики не важливі. Вони конечні, і під тим оглядом робота, роблена в Гарварді, стоїть на першому місці. Але є так само не менша потреба на довідники, які оригінальними бути не мусять. У розвитку кожної слов'янської дисципліни в США і Канаді поруч оригінальних наукових творів публіковано також багато практичних довідників, в яких студенти можуть знайти факти, дати і — джерела для дальшого читання. Цим мусять вони бути озброєні перше, ніж братимуться до Грушевського, Драгоманова, Франка чи Липинського. АЕУ2 дає колосальний фактаж про Україну, багато з чого не можна знайти в УРЕ чи інших радянських довідниках, як також докладну бібліографію даних предметів. Вона так само фіксує важливі події еміграційного життя і нового поселення. Власне, тому, що ці деталі такі важливі, і тому, що їх треба перевірити і доповнити новими даними, праця над англomовною частиною йде так поволі. Та краще не спішитися, бо як німці кажуть: *langsam aber sicher*.*

Врешті, дві інші прикмети енциклопедії українознавства: Кубійович зовсім слушно оборонив позицію, що енциклопедія мусить давати повну картину про Україну, а не тільки про її гуманітарні науки. Це рішення спричинило багато клопотів, бо гасла про українську медицину чи фізику не легко написати. Можливо, що деякі з них не будуть на належній висоті. Але вони будуть. Таким чином уява про Україну, яку читач винесе з цієї книги знання, буде всебічна. Останнім я хотів би згадати те, що всім і так очевидне. АЕУ2 є скарбницею того українознавства, яке сьогодні або проскрибоване або перекручене на рідних землях. Тут одначе ще раз треба підкреслити, що важливо також оминати нові перекручення. Контакт, який українські науковці в США і Канаді мають із західнім світом, створює ідеальну нагоду провести деяку переоцінку і корективи в традиційних поглядах нашої науки. Було б великою промашкою, якби ми цю нагоду поминули. Бо коли говоримо про діяспору, то треба собі усвідомити, що це не тільки "розсіяння" українців по світі, але також і зростання вже тут народжених молодих людей, які не можуть не дивитися інакше на українознавство, як їхні батьки й діди. Тут знову є причина для збагачення, а не, як часто думають, зубожіння нашої науки. Першоджерела (хоч не всі) для українського науковця в діяспорі заховані в світових бібліотеках, де так

*Поволі, але певно.

само є АЕУ2, а дистанція, яку він має між цими першоджерелами і суто українським середовищем, яке зрештою для нього неприступне, допоможе йому ставитися до України об'єктивніше. Колись із наших надбань скористають також науковці в Україні. Бо як майже сто років тому писав Пантелеймон Куліш, "Записки о Южной Руси" (1856-57) якого так само були задумані як свого роду перша енциклопедія українознавства:

От на яких то основах треба нам працювати в тих благословенних землях, де над мислячою головою не стоїть із довбнею безголовий цензор і за плечима в проповідника Христової свободи не притаївся порабититель-кат. Усе те зле й лихе, що заподіяла нам колись нещаслива Ляхва, а тепер останніми часами необачна Москва, сталось через політичну темряву, через те, що політика не питала дороги в науки, а наука не обпиралась на єдину філософію, достойну свого імени, на філософію природовідання. Дійшовши, з прогресом кругосвітної наукової праці, тієї правди, що безкрай і безмірний космос у величезних і найменших тваринах Божих дає нам закон громадянського життя і розумового прямування, кладемо її в основину нашого проповідування української національності і духовної свободи.

("Зазивний лист до української інтелігенції", 1882)

Авторитет нашого ювіляра сьогодні незахитаний, не зважаючи на його похилий вік. Його енергія й бадьорість передаються всім тим, хто з ним співпрацює; його докори є дальшим поштовхом у нашій праці. Тяжко сказати сьогодні, коли завершиться АЕУ2, але запліднення, на якому вона заснована, є добре і тривале, і це дає запоруку, що помимо, а може й з причини всіх болів, народження вже близьке.